

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2 hallituksen esityksestä laiksi nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä ja hallituksen esityksestä laiksi tieliikennelain 76 §:n muuttamisesta

Eduskunta on lähettänyt 3 päivänä huhtikuuta 1984 liikennevaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 26/1984 vp. ja 7 päivänä toukokuuta 1985 hallituksen esityksen n:o 55. Valiokunta on päättänyt käsitellä esitykset toistensa yhteydessä.

Valiokunta on hankkinut hallituksen esityksestä laiksi nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä perustuslakivaliokunnan lausunnon, joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina osastopäällikkö Pentti Pekonen, toimistopäällikkö Jarmo Hirsto, esittelijä Jorma Hörkö ja esittelijä Eija Maunu liikenneministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Mikko Könkkölä oikeusministeriöstä, poliisiylitarkastaja Raimo Turkki sisäasiainministeriöstä, päällikkö Knut Aas liikkuvasta poliisista, osastosihteeri Olavi Bäcklund Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto ry:stä, varatoimitusjohtaja Lauri Säynäjoki Suomen Taksiliitto ry:stä, osastopäällikkö Markku Maukonen Suomen Kuorma-autoliitto ry:stä, kansanedustaja Gunnar Jansson, diplomi-insinööri Juhani Ylinen Insinööritoimisto Ylinen Oy:stä ja oikeustieteen kandidaatti Pekka Pinomaa Radio-Mikro Oy:stä.

Hallituksen esitykset

Hallituksen esityksessä n:o 26/1984 vp. ehdotetaan, että tieliikenteen nopeusvalvontatutkan paljastamiseen ja häirintään tarkoitettujen laitteiden käyttö ja hallussapito kielletään. Lisäksi ehdotetaan kiellettäväksi kyseisten laitteiden maahantuonti ja valmistus levittämistarkoituksessa, kaupanpitäminen, myynti ja muu luovutus sekä asentaminen moottorikäyttöiseen ajoneuvoon tai sen perävaunuun. Kiellon rikkomisesta voitaisiin ehdotuksen mukaan tuomita sakkoa. Laite voitai-

siin lisäksi tuomita valtiolle menetetyksi. Jos on syytä epäillä, että edellä tarkoitettua kieltoa on rikottu, voitaisiin toimittaa kotietsintä ja henkilöön käyvä tarkastus laitteen löytämiseksi.

Hallituksen esityksessä n:o 55 ehdotetaan tieliikennelakia muutettavaksi siten, että tutkanpaljastinrikkomukseen syyllistyminen voitaisiin ottaa myös huomioon ajokortin peruuttamisperusteena.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta pitää hallituksen esityksiin sisältyviä lakiehdotuksia tarpeellisina. Tutkanpaljastimen ja muiden vastaavien laitteiden kieltämisellä voidaan parantaa liikenneturvallisuutta, sillä tällaisten laitteiden käyttö on omiaan lisäämään ajonopeuksia teillä. Ajoneuvon kuljettajien tietoisuus siitä, että liikennerikollisuutta edistäviin laitteisiin suhtaudutaan suvaitsevasti, höllentäisi valiokunnan mielestä myös yleistä liikennemoraa-

Laki nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä

1 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lain soveltamisalasta. Valiokunnan mielestä ehdotetuista säännöksistä ei käy riittävän selvästi ilmi, että tarkoituksena on kieltää nimenomaan tieliikenteen nopeusvalvontatutkan ilmaisemiseen tai häiritsemiseen tarkoitettut laitteet. Valiokunta ehdottaakin säännöstä täsmennettäväksi tältä osin.

2 §. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan tutkanpaljastinta tai häirintälaitetta ei saa käyttää eikä pitää hallussa tieliikennelaisissa (267/81) tarkoitettulla tiellä Suomessa rekisteröidyssä moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai sen perävaunussa.

Koska tieliikennelaki ei ole voimassa Ahvenanmaalla, ei lakia voitaisi ehdotetussa muodossaan siellä soveltaa. Valiokunnan mielestä laki tulisi voida saattaa myös Ahvenanmaalla sovellettavaksi. Tämän vuoksi säännösehdotuksen sanonta "tieliikennelaissa (267/81) tarkoitettulla tiellä" ehdotetaan korvattavaksi tieliikennelaissa käytetyllä tien määritelmällä, joka on yhdenmukainen Ahvenanmaan tieliikennelain tien määritelmän kanssa.

Ehdotetun pykälän 1 momentti aiheuttaa lisäksi valiokunnan käsityksen mukaan epäselvyyttä siitä, liittyykö sana "levittämistarkoituksessa" maahantuonti- ja valmistuskiellon ohella myös kieltoon pitää kaupan, myydä, muuten luovuttaa taikka asentaa tutkanpaljastimia tai vastaavia laitteita. Tarkoituksena on, että kyseinen sana liittyy si vain maahantuontiin ja valmistamiseen. Tulkintaongelmien välttämiseksi valiokunta ehdottaa säännöksen kirjoitettavaksi selkeämpään muotoon.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tutkanpaljastimen ja häirintälaitteen käytöstä ulkomailla rekisteröidyssä moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai sen perävaunussa. Säännöksessä puhutaan vain tutkanpaljastimesta. Sen tulisi luonnollisesti koskea myös tieliikenteen nopeusvalvontatutkan häirintälaitetta. Valiokunta ehdottaa säännöstä täydennettäväksi tällä tavoin.

3 §. Ehdotettu pykälä sisältää rangaistussäännöksen. Sen mukaan kaikkien lakiehdotukseen sisältyvien kieltojen rikkomisesta olisi seuraamuksena sakkorangaistus. Valiokunnan mielestä rangaistusasteikon tulisi olla esitettyä ankarampi tutkanpaljastimen tai häirintälaitteen maahantuonti-, valmistus-, kaupanpito-, myynti- ja muun luovutus- sekä asennuskiellon rikkomisesta. Valiokunta ehdottaakin rangaistusasteikon muuttamista siten, että lainvastaisesta laitteiden levittämisestä voitaisiin tuomita sakon lisäksi vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi. Asiasta ehdotetaan otettavaksi pykälään uusi 2 momentti.

Laitteen lainvastaisen käyttämisen ja hallussapidon osalta valiokunta pitää ehdotettua rangaistusasteikkoa sopivana. Syyllistyminen tutkanpaljastinrikkomukseen ajoneuvoa kuljettaessa olisi valiokunnan mielestä kuitenkin rinnastettava muihin sakolla rangaistaviin liikenne rikkomuksiin niin, että tutkanpaljastinrikkomus voitaisiin ottaa myös huomioon ajokortin peruuttamista harkittaessa. Valiokunnan toivomuksesta hallitus onkin antanut eduskunnalle nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämistä koskevaa eh-

dotusta täydentävän esityksen tieliikennelain 76 §:n muuttamiseksi, johon sisältyvät asiaa koskevat säännösehdotukset. Esitystä koskevat valiokunnan kannanotot seuraavat jäljempänä.

Jotta tutkanpaljastinrikkomus voitaisiin ottaa huomioon ajokortin peruuttamisperusteena, on rikkomukset rekisteröitävä. Tätä varten on tiedot tutkanpaljastinrikkomuksista ilmoitettava ajokorttirikasteriä pitävälle autorekisterikeskukselle. Valiokunta ehdottaa 3 §:ään lisättäväksi uuden 3 momentin, jossa ilmoitusvelvollisuudesta säädetäisiin.

6 §. Ehdotuksen 6 § koskee kotietsinnän ja henkilöön käyvän tarkastuksen toimittamista tutkanpaljastimen tai häirintälaitteen löytämiseksi. Ehdotuksen mukaan kotietsintä ja henkilöön käyvä tarkastus voitaisiin toimittaa aina, jos on syytä epäillä, että on tehty lakiehdotuksessa tarkoitettu rikos. Vaikka valiokunta pitää sinänsä perusteltuna mahdollisuutta kotietsinnän ja henkilöön käyvän tarkastuksen toimittamiseen, on ehdotettu säännös sen mielestä liian erittelemätön. Se antaisi mahdollisuuden etsintään ja henkilöön tarkastamiseen myös sellaisissa tapauksissa, joissa kyseiset toimenpiteet eivät lakiehdotuksen tavoitteiden kannalta ole lainkaan tarpeen. Valiokunta ei esimerkiksi pidä perusteltuna, että syyllistyminen tutkanpaljastimen tai vastaavan laitteen käyttöön ajoneuvoa kuljettaessa oikeuttaisi kotietsintään ajoneuvon kuljettajan tai matkustajan asunnossa.

Liikennevaliokunnan mielestä kotietsintä tulee voida toimittaa ainoastaan ajoneuvossa ja sen perävaunussa sillä perusteella, että epäillään tehdyn lakiehdotuksessa tarkoitettu rikos. Valiokunta katsoo lisäksi, että tällaiselle epäilylle olisi oltava todennäköisiä perusteita. Rakennuksessa, huoneessa tai suljetussa säilytyspaikassa kotietsinnän toimittaminen on valiokunnan mielestä perusteltua vain, jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että sitä käytetään laitteen maahantuontivarastona taikka valmistus-, kaupanpito-, myynti-, luovutus- tai asennuspaikkana.

Henkilöön käyvän tarkastuksen toimittamista valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena vain ajoneuvon kuljettajalle tai matkustajalle, jos on erittäin todennäköisiä perusteita epäillä, että tutkanpaljastinta tai vastaavaa laitetta on käytetty tai pidetty hallussa yleiselle liikenteelle tarkoitettulla tiellä. Valiokunnan mielestä edellytysten henkilöön käyvän tarkastuksen toimittamiseen on oltava tiukemmat kuin kotietsinnän toimittamiseen. Tästä syystä valiokunta ehdottaa, että tarkastus voitaisiin toimittaa vain erittäin todennä-

köisiin perusteisiin pohjautuvan epäilyn nojalla. Tällaisista perusteista olisi kysymys muun muassa silloin, jos ylinopeutta ajava kuljettaja laskee äkillisesti ajonopeuden sallittuun nopeuteen tieliikenteen nopeusvalvontatutkan toiminta-alueella taikka jos ajoneuvossa havaitaan tutkanpaljastimen tai vastaavan laitteen kiinnitysalusta tai -paikka.

Valiokunnan käsityksen mukaan ehdotetun 6 §:n suhde takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annettuun lakiin (260/59) on tulkinnallinen. Ehdotetusta säännöksestä ei käy riidattomasti selville, onko kysymyksessä itsenäinen, takavarikkolaista erillinen pakkokeinosäännös vai onko säännöksellä haluttu ainoastaan tehdä mahdolliseksi takavarikkolain pakkokeinojen käyttäminen siitä huolimatta, että lain enimmäisrajoitukseksi on ehdotettu vain sakkorangaistusta. Perustelujen mukaan tarkoituksena on ollut ainoastaan mahdollistaa takavarikkolain pakkokeinojen käyttö. Valiokunta ehdottaa pykälää tarkistettavaksi siten, että asia käy siitä selvästi ilmi. Näin saadaan myös selväksi, että kotietsinnän ja henkilöön käyvän tarkastuksen toimittamisessa on noudatettava takavarikkolain säännöksiä. Siten esimerkiksi henkilöön käyvän tarkastuksen voisi suorittaa ainoastaan toimenpiteen alaiseen sukupuoleen kuuluva tai lääkäri. Jos henkilöön käyvä tarkastus olisi tarpeen suorittaa perusteellisesti, olisi se tehtävä erillisessä huoneessa. Jolleivat edellä mainitut takavarikkolain säännökset aseta

esteitä, tulisi henkilöön käyvä tarkastus toimittaa välittömästi paikan päällä.

7 §. Ehdotetun pykälän mukaan poliisi-, tullija rajavartiomiehen lisäksi myös katsastusmiehellä on oikeus ottaa tutkanpaljastin tai vastaava laite pois ajoneuvosta tai sen perävaunusta. Selvää on, että katsastusmies saisi toimia näin vain virkatehtävissään. Asian varmistamiseksi valiokunta ehdottaa pykälää selvennettäväksi tältä osin. Pykälään on tarpeen lisätä vielä tieliikennelain numero 2 §:ään ehdotettujen muutosten johdosta.

Muilta osin valiokunta ehdottaa nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämistä koskevan lakiehdotuksen hyväksymistä hallituksen esittämissä muodossa.

Laki tieliikennelain 76 §:n muuttamisesta

Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen hyväksymistä sellaisenaan.

Edellä esitetyn perusteella liikennevaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen n:o 55 sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana, ja

että hallituksen esitykseen n:o 26/1984 vp. sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tätä lakia sovelletaan tutkanpaljastimeen ja laitteeseen, jonka tarkoituksena on häiritä *tieliikenteen nopeusvalvontatutkan* toimintaa.

Tutkanpaljastimella tarkoitetaan tässä laissa laitetta, joka on tarkoitettu tai jota käytetään *tieliikenteen nopeusvalvontatutkan* ilmaisemiseen tai paljastamiseen.

2 §

Edellä 1 §:ssä tarkoitettua laitetta ei saa käyttää eikä pitää hallussa *yleiselle liikenteelle tarkoi-*

tetulla tai yleiseen liikenteeseen käytetyllä alueella Suomessa rekisteröidyssä moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai sen perävaunussa. Myöskään *ulkomailla rekisteröidyssä moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai sen perävaunussa olevaa sanotunlais-ta laitetta ei saa käyttää tällä alueella.*

Edellä 1 §:ssä tarkoitettun laitteen *maahan-tuonti tai valmistus levittämistarkoituksessa on kielletty. Niinikään on kielletty laitteen pitäminen kaupan, myyminen tai muu luovuttaminen sekä asentaminen moottorikäyttöiseen ajoneu-voon tai sen perävaunuun.*

3 §

Joka tämän lain vastaisesti käyttää tai pitää hallussaan 1 §:ssä tarkoitettua laitetta, on tuomittava tutkanpaljastinrikkomuksesta sakkoon.

Joka tämän lain vastaisesti tuo maahan, valmistaa, pitää kaupan, myy tai muuten luovuttaa 1 §:ssä tarkoitetun laitteen taikka asentaa tällaisen laitteen ajoneuvoon tai sen perävaunuun, on tuomittava tutkanpaljastimen levittämisrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Jos joku tuomitaan rangaistukseen moottori-käyttöistä ajoneuvoa kuljettaessa tehdystä tutkanpaljastinrikkomuksesta, päätöksestä on ilmoitettava ajokorttirekisteriä pitävälle viranomaiselle oikeusministeriön määräämällä tavalla.

4 ja 5 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 §

Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty 3 §:ssä tarkoitettu rikos, voidaan toimittaa takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetussa laissa (260/59) tarkoitettu kotietsintä ajoneuvossa tai sen perävaunussa 1 §:ssä tarkoitetun laitteen löytämiseksi sen estämättä, mitä sanotun lain 12 §:n 1 momentissa on säädetty. Kotietsintä

voidaan toimittaa vastaavasti myös rakennuksessa, huoneessa tai suljetussa säilytyspaikassa, jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että sitä käytetään laitteen maahantuontivarastona taikka valmistus-, kaupanpito-, myynti-, luovutus- tai asennuspaikkana.

Jos on erittäin todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu tutkanpaljastinrikkomus, voidaan toimittaa takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetussa laissa tarkoitettu henkilöön käyvä tarkastus ajoneuvon kuljettajalle ja matkustajalle sen estämättä, mitä sanotun lain 21 §:n 1 momentissa on säädetty.

7 §

Poliisi-, tull- ja rajavartiomiehen lisäksi myös katsastusmiehellä virkatehtävässään on oikeus ottaa 1 §:ssä tarkoitettu laite pois ajoneuvosta tai sen perävaunusta. Katsastusmiehen on heti toimitettava laite poliisille. Jos laitetta ei voi ottaa pois, ajoneuvon tai sen perävaunun käyttäminen on estettävä niin kuin tieliikennelaissa (267/81) on säädetty.

8 ja 9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 23 päivänä toukokuuta 1985

Asian ratkaisevaan käsittelyyn ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Karpola ja jäsenet Aho, Ahonen, Lahtinen, Louekoski, Mikkola, Nordman,

Paasilinna, Ratu, Saari, Tennilä, Tiuri, Valo ja Viljanen.

Vastalause

Valiokunta on hyväksynyt henkilöön käyvän tarkastuksen nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden etsimisen yhteydessä samoin edellytyksin, kuin kotietsintä on sallittu laitteen löytämiseksi.

Tarkastus olisi sallittu ajoneuvon kuljettajalle ja matkustajalle. Henkilöön käyvä tarkastus voidaan takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetun lain mukaan suorittaa, kun on tehty rikos, josta

saattaa seurata kovempi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta. Tämän lain säännösten mukaan henkilöön käyvä tarkastus voitaisiin suorittaa huomattavasti lievemmin perustein, kun tutkanpaljastinrikoksesta säädetään rangaistukseksi sakkoa. Katsomme, ettei ole perusteltua syytä laajentaa henkilöön käyvän tarkastuksen toimittamisoikeutta takavarikkolain yleisistä periaatteista. Mielestämme valiokunnan enemmistön hyväksymä säännös loukkaa kansalaisten henkilökohtaista koskemattomuutta siinä määrin, ettemme voi hyväksyä säännöstä tältä osin. Lisäksi tarkastus aiheuttaisi käytännössä muut takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetun lain edellyttämät määräykset huomioon ottaen kohutuuttomia hankaluuksia sekä tarkastuksen toimittajille että tarkastettaville. Katsommekin, että lakiehdotuksen 6 §:stä tulisi poistaa säännös, jonka mukaan henkilöön käyvä tarkastus olisi sallittu.

Edellä esitetyn perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin muutoin sellaisenaan, paitsi että hallituksen esitykseen n:o 26/1984 vp. sisältyvän lakiehdotuksen 6 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

6 §

Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty 3 §:ssä tarkoitettu rikos, voidaan toimittaa takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetussa laissa (260/59) tarkoitettu kotietsintä (*poist.*) 1 §:ssä tarkoitetun laitteen löytämiseksi sen estämättä, mitä sanotun lain 12 §:n 1 momentissa on säädetty. *Rakennuksessa, huoneessa tai suljetussa säilytyspaikassa kotietsinnän saa kuitenkin toimittaa vain, jos on erityistä syytä epäillä, että sitä käytetään laitteen maahantuontivarastona taikka valmistus-, kaupanpito-, myynti-, luovutus- tai asennuspaikkana.*

(2 mom. *poist.*).

Helsingissä 23 päivänä toukokuuta 1985

Matti Viljanen

Tauno Valo
Martti Ratu

Matti Lahtinen
Martti Tiuri

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä,
19 päivänä joulukuuta 1984
Lausunto n:o 12

Liikennevaliokunnalle

Liikennevaliokunta on kirjeellään 15 päivästä toukokuuta 1984 pyytänyt perustuslakivaliokunnalta lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 26 laiksi nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä. Asian johdosta ovat olleet kuultavina poliisiylitarkastaja Pertti Virolainen sisäasiainministeriöstä, esittelijä Jorma Hörkö liikenneministeriöstä, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, professori Raimo Lahti ja professori Ilkka Saraviita. Käsiteltävään asiaan lähinnä valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Lakiehdotus

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että tieliikenteen nopeusvalvontatutkan paljastamiseen tarkoitetut tutkanpaljastimet ja liikenteenvalvontatutkan häirintälaitteet kielletäisiin. Näiden laitteiden käyttö ja hallussapito olisi kielletty tieliikennelaisissa tarkoitetulla tiellä Suomessa rekisteröidyssä moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai sen perävaunussa. Lisäksi kielletäisiin laitteiden maahantuonti ja valmistus levittämistarkoituksessa, kaupan pitäminen, myynti ja muu luovutus sekä asentaminen moottorikäyttöiseen ajoneuvoon tai sen perävaunuun. Kiellon rikkomisesta voitaisiin tuomita sakkoa ja laite tuomittaisiin valtiolle menetetyksi. Jos on syytä epäillä, että edellä tarkoitettuja kieltoja on rikottu, voitaisiin toimittaa etsintä ja henkilöön käyvä tarkastus laitteen löytämiseksi.

Valtiosääntöoikeudellinen arviointi

Lakiehdotuksen valtiosääntöoikeudellinen arviointi koskee omaisuuden suojaa, kotietsintää sekä henkilöön käyvää tarkastusta. Tämän vuoksi perustuslakivaliokunta on tarkastellut hallituksen

esitystä erityisesti hallitusmuodon 6 ja 11 §:n valossa.

Omaisuuksien suoja

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 2 § mahdollistaa lähes täydellisen puuttumisen nopeusvalvontaa vaikeuttavan laitteen omistajan oikeusasemaan, koska lakiehdotuksessa esitetään tosiasiaa kokonaan poistettavaksi sekä käyttövapaus että luovutuskompetenssi. Mikäli näitä kieltoja rikottaisiin, joutuisi rikkoja menettysseuraamuksien alaiseksi. Nopeusvalvontaa vaikeuttavan laitteen omistajan asema ei esityksen mukaan poikkeaisi sellaisen henkilön asemasta, joka ei omista tällaista laitetta. Laitteen menettämisestä ei ole tarkoitus maksaa omistajalle korvausta.

Hallitusmuodon 6 §:n mukainen omaisuuden suoja ei vakiintuneen lainsäädäntökäytännön mukaan estä kriminalisointia edes silloin, kun kriminalisoinnin seurauksena on se, ettei omistaja voi laillisesti käyttää hallussaan olevaa omaisuutta ja kriminalisointiin liittyy kielletyllä tavalla käytetyn omaisuuden valtiolle menettämisen uhka. Sekä menettämisseuraamus että varallisuuteen kohdistuva rangaistus — sakko — voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyksikössä säädettyllä lailla. Mitä keskeisemmästä ja oleellisemmasta perusoikeuden käyttömuodosta on kysymys, sitä pakottavampia tai väistämättömpiä täytyy olla niiden yhteiskunnallisten tarpeiden, joiden nimissä noihin käyttömuotoihin kohdistetaan kriminalisointi.

Nyt käsiteltävänä olevassa lakiehdotuksessa kriminalisointi kohdistuu hyvin rajoitetun omaisuuden käyttämiseen eikä kohteeksi joutuvalla omaisuudella ainakaan yleisesti ole huomattavaa merkitystä omistajalleen. Kysymys on laitteista, joilla vaikeutetaan nopeusvalvontaa ja pyritään mah-

dollistamaan nopeusrajoitusten rikkominen ilman kiinnijäämisen riskiä. Niissä yhteyksissä, joissa nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden käyttö ehdotetaan kriminalisoitavaksi, näillä laitteilla ei ole sellaista tarpeellista käyttöä, jota voitaisiin pitää lainalaisessa yhteiskunnassa hyväksyttävänä.

Nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden tuonti ja kaupanpito ei ole tähän asti ollut lainvastaista, mutta näiden laitteiden varasto tulee lakiehdotuksen voimaantullessa omistajalleen hyödyttömäksi. Myös varastoissa olevien nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden osalta on kysymys sellaisista laitteista, joita käytettäisiin laissa tarkoitettujen seuraamusten välttelyyn. Perustuslakivaliokunta katsoo, että kun tavarahan ainoana tarkoituksena on estää lainsäätäjän tahdon toteuttaminen, niin tavarahan käyttö voidaan perustellusti kieltää ilman, että tästä aiheutuva vahinko korvataan erikseen omistajalle. Kun lakiehdotus lisäksi asettaa kaikki nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden omistajat yhtäläiseen asemaan, ei voida katsoa, että lakiehdotus loukkaisi hallitusmuodon 6 §:ssä säädettyä omaisuuden suojaa.

Kotietsintä

Lakiehdotuksen 6 §:n mukaan voidaan toimittaa kotietsintä 1 §:ssä tarkoitetun laitteen löytämiseksi, jos on syytä epäillä, että on tehty laissa tarkoitettu rikos. Muutoin on kotietsinnässä sekä takavarikon toimittamisessa noudatettava, mitä niistä on säädetty takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetussa laissa (260/59).

Hallitusmuodon 11 §:n ja vakiintuneen lainsäädäntökäytännön huomioon ottaen on kotirauhan suojasta poikkeamisesta säädettävä lailla ja pääsääntöisesti vain tärkeän yleisen edun sitä vaatiessa. Myös muissa kuin kotietsintätapauksissa, joista käsiteltävänä olevassa lakiehdotuksessa ei ole kysymys, on kotirauhan piiriin tunkeutumisen katsottu pääsääntöisesti edellyttävän lailla säätämistä. Valtuudet kotirauhan piiriin tunkeutumiseen olisi annettava vain virkavastuulla toimivalle henkilölle, jolle ei tulisi antaa oikeutta itse käyttää pakkokeinoja, vaan hänen olisi turvaututtava poliisin virka-apuun.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt kotirauhan loukkaamattomuutta lausunnossa n:o 7 (1981 vp.) hallituksen esityksestä sosiaalihuoltolaiksi. Tällöin valiokunta on todennut muun muassa, että kotirauhan suojasta poikkeaminen on mahdollista vain tärkeän yleisen edun vaatimuksesta.

Samoin on asian laita sosiaalihuollon, terveydenhoidon, työsuojelun, elinkeinovalvonnan ja verotuksen alalla lailla säädettyjen tarkastusvaltuuksien osalta, jotka merkitsevät poikkeamista kotirauhan suojasta, vaikkakin tarkastusvaltuudet kohdistuvat useissa tapauksissa liiketiloihin, työpaikkoihin ja varastoihin. Samaa julkista etua palvelevat myös valtuusrikoslain, epäsiivellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä annetun lain sekä palo- ja pelastustoimesta annetun lain asianomaiset säännökset.

Perustuslakivaliokunnan mielestä nyt tarkasteltavana olevan lakiehdotuksen tavoitteiden kannalta tärkeintä on nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden ajoneuvossa käytön ja kauppaamisen kriminalisointi. Sen sijaan asunnossa tapahtunutta kotietsintää voidaan pitää perusteltuna vain, jos on syytä epäillä, että asuntoa käytetään lakiehdotuksen 1 §:ssä tarkoitetun laitteen maa-hantuontivarastona taikka valmistus-, kaupanpito-, myynti-, luovutus- tai asennuspaikkana. Lakiehdotuksessa ei esitetä kiellettäväksi laitteiden hallussapitoa tai säilyttämistä sinänsä. Perustuslakivaliokunta pitää niinikään tarpeellisena, että lakiehdotuksen 6 §:n säätämässä tapauksissa noudatetaan samanlaista erottelua kuin takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetun lain 12 ja 21 §:ssä on noudatettu.

Takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetun lain 15 §:n mukaan kotietsinnästä päättävänä viranomaisena on pääsääntöisesti vangitsemismääräyksen antamiseen oikeutettu viranomainen. Ilman määräystä saa kuitenkin poliisimies toimittaa kotietsinnän, milloin sen tarkoituksena on kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan tahi kuulusteluun tai oikeuteen tuotavan henkilön tavoittaminen taikka sellaisen esineen takavarikoiminen, jota on voitu seurata rikoksen teosta verekseltään tai jonka jäljille silloin on päästy, niin myös muuten, jos asia ei siedä viivytystä.

Lakiehdotuksen 6 § on epäselvä toimivaltaisen virkamiehen osalta. Ilmeisenä tarkoituksena, kun otetaan huomioon lakiehdotuksen 5 §:n säännökset, on toimivallan ulottaminen tarpeen mukaan myös rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen valvontatehtävissä oleviin virkamiehiin. Kun pykälän 2 momentissa ei ole myöskään käytetty sanontaa "soveltuvin osin", viittaa säännöksen sanamuoto siihen, että takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetun lain kotietsintää koskevia menettelysäännöksiä olisi sovellettava sellaiseen. Tätä ei liene kuitenkaan hallituksen esityksessä tarkoitettu, minkä vuoksi perustuslakivaliokunta pitää lakitekstin selkeyden kannalta tar-

peellisena, että lakiehdotuksen 6 §:ää näiltä osin tarkistetaan täsmentämällä pykälän tekstiä.

Henkilöön käyvä tarkastus

Lakiehdotuksen 6 § sallisi myös henkilöön käyvän tarkastuksen nopeusvalvontaa vaikeuttavan laitteen löytämiseksi, jos on syytä epäillä, että on tehty lakiehdotuksessa tarkoitettu tutkanpaljastinrikkomus. Takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetun lain mukaan henkilöön käyvä tarkastus voidaan suorittaa, kun on tehty rikos, josta saattaa seurata kovempi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta. Lakiehdotuksessa henkilöön käyvä tarkastus tehtäisiin tästä poiketen mahdolliseksi, vaikka kriminalisoitavan teon rangaistuksmaksimi olisi vain sakkorangaistus.

Hallitusmuodon 6 §:n mukaan jokainen Suomen kansalainen on turvattu muun muassa henkilökohtaisen vapauden puolesta. Tämän perusteella katsotaan, että myös henkilökohtainen koskemattomuus on perustuslain säännösten suojama. Henkilöön käyvä tarkastus puuttuu nimenomaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Perustuslakivaliokunta on jo edellä kotietsintänsä yhteydessä todennut, että lakiehdotuksen 6 §:n 2 momenttia olisi syytä täsmentää muotoon "soveltuvin osin". Henkilöön käyvän tarkastuksen osalta valiokunta haluaa tämän täydennyksen johdosta vielä erityisesti painottaa kahta seikkaa eli tarkastettavan sukupuolen ottamista huomioon sekä muun kuin suoranaisesti epäillyn henkilön joutumista tarkastukseen.

Takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetun lain 23 §:n 2 momentin mukaan henkilöön käyvä tarkastus tai katsastus on ainoastaan toimenpiteen alaisen sukupuoleen kuuluvan tai lääkärin toimitettava eikä siinä saa lääkäriä lukuunottamatta olla toista sukupuolta olevia saapuville. Tämän johdosta perustuslakivaliokunta katsoo, että myös nopeusvalvontaa vaikeuttavia laitteita etsittäessä henkilöön käyvän tarkastuksen tulee kaikissa tapauksissa lähteä siitä, että tarkastukseen saa suorittaa aina vain samaa sukupuolta oleva henkilö taikka lääkäri. Silloin, kun tarkastus on perusteellinen, se tulee suorittaa erillisessä huoneessa eikä paikalla saa olla toista sukupuolta olevaa lukuunottamatta lääkäriä.

Takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetun lain 21 §:n 2 momentin mukaan toiseen kuin siihen, jota todennäköisin perustein epäillään 1 momentissa mainitusta rikoksesta, saadaan henkilöön käyvä tarkastus kohdistaa ainoastaan

silloin, kun erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että siten saatetaan löytää takavarikoitava esine tahi muutoin saada selvitystä rikoksesta. Vaikka myös tällaisessa tapauksessa henkilöön käyvän tarkastuksen osalta tulee noudattaa edellä mainitun lain 23 §:n 2 momentin säännöksiä, niin tässä yhteydessä on asiaa vielä syytä nimenomaan painottaa, koska kysymys on rikoksesta, josta voidaan tuomita enintään sakkorangaistukseen.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt viime aikoina henkilöön käyvää tarkastusta ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttumista lähinnä kahdessa lausunnossa. Ensinnäkin valiokunta on todennut lausunnossa n:o 2 (1971 vp.) hallituksen esityksestä laiksi toimenpiteistä lentoliikenteen turvaamiseksi eräissä tapauksissa, että tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä käsiteltävällä lailla ei voida antaa viranomaisille kuinka pitkälle tahansa meneviä valtuuksia henkilöön kohdistuviin pakkotoimiin. Valiokunnan käsityksen mukaan tuossa tapauksessa, joka koski lentoturvallisuuden takaamiseksi suoritettavaa henkilökohtaista tarkastusta tarkoituksena ennalta ehkäistä mahdollinen vaaratilanne, hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen säännökset antoivat viranomaisille niin laajat valtuudet puuttua yksityisen henkilön henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, että se voi tapahtua vain perustuslain säätämisyjärjestyksessä säädetyllä lailla.

Toiseksi valiokunta on käsitellyt henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttumista lausunnossa n:o 3 (1977 vp.) hallituksen esityksestä laiksi joukkoliikenteen tarkastusmaksusta, sellaisena kuin se oli liikennevaliokunnan lausunnossa n:o 1. Tuolloin valiokunta totesi, että lakiehdotuksen hyväksymistä liikennevaliokunnan ehdottamassa muodossa oli pidettävä kyseenalaisena, koska rikosoikeudelliseen seuraamukseen rinnastettavan tarkastusmaksun määrääminen ja kansalaisten henkilökohtaisen vapauden turvaan puuttuvat kiinniottotoimenpiteet ja poliisin kuulusteltavaksi toimittaminen sekä myös mahdollisesti tarpeellisiin voimakeinoihin ryhtyminen oli siinä tehty mahdolliseksi myös yksityisen palveluksessa oleville tarkastajille, joita ei hallituksen esityksessä sen enempää kuin valiokunnan mietinnössäkään ole katsottu eikä ole katsottavakaan rikoslain 2 luvun 12 §:ssä tarkoitetuiksi virkamiehiksi ja siten virkavastuulla toimiviksi. Valiokunnan käsityksen mukaan lakiehdotuksen säännökset antoivat siten yksityisen palveluksessa oleville ilman virkavastuuta toimiville henkilöille, joiden kelpoisuusvaatimuksia ja valvontaa koskevia la-

kiehdotukseen sisältyviä säännöksiä ei voitu pitää riittävinä, niin laajat ja sisällöltään epätasälliset valtuudet puuttua yksityisen kansalaisen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, että se voi tapahtua vain perustuslain säätämisyjärjestyksessä käsiteltävällä lailla.

Nyt tarkastettavassa hallituksen esityksessä nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä ei kuitenkaan, kuten lentoliikenteen turvaamiseksi eräissä tapauksissa annetussa laissa (842/71), ole kysymys sellaisesta tilanteesta, jossa rikos ei ole vielä tapahtunut ja jossa turvaamistoimenpiteet voidaan kohdistaa ennaltaehkäisevästi kehen tahansa matkustajaan tai jopa lentoasemalla oleskelevaan henkilöön. Myöskään ei ole kysymys siitä, että tarkastusoikeus annettaisiin sellaisille henkilöille, jotka eivät toimi virkavastuulla. Päinvastoin lakiehdotus lähtee siitä, että on tapahtunut tutkanpaljastinrikkomus, jonka selvittämiseksi poliisi sekä tulli- ja rajavartiolaitos voivat toimia noudattamalla soveltuvien osin takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annettua lakia.

Koska lakiesitys kuitenkin merkitsee sitä, että vähäiseksi katsottavan rikkomuksen perusteella voidaan puuttua kansalaisten henkilökohtaiseen

koskemattomuuteen, valiokunta esittää liikennevaliokunnan harkittavaksi, millä tavoin lakiesityksen tarkoitus olisi nyt kyseessä olevalta osin saavutettavissa sellaisin keinoin, jotka eivät merkitse mahdollisuutta kajota kansalaisten henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Kun nyt käsiteltävän lakiehdotuksen rangaistusmaksimin jäämisen vain sakkorangaistukseksi ei kuitenkaan sellaisenaan voida katsoa merkitsevän henkilökohtaisen koskemattomuuden perustuslaillisen suojan loukkaamista, perustuslakivaliokunta ei katso lakiehdotuksen loukkaavan tältäkin osin hallitusmuodon 6 §:ää.

Edellä esitettyyn viitaten ja kun perustuslakivaliokunnalla ei ole muita valtiosääntöoikeudellisia huomautuksia hallituksen esityksen johdosta, valiokunta kunnioittaen lausuntonaan esittää,

että hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus laiksi nopeusvalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n säätämässä järjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan puolesta:

Pekka Löyttyniemi

Ilkka O. Jumppanen

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Löyttyniemi, varapuheenjohtaja A. Kemppainen, jäsenet Al-

ho, Anttila, Hämäläinen, Jansson, Kivistö, Muroma, Pokka, Skinnari, Viinanen ja Zyskowitz sekä varajäsen Rajamäki.

